

Odborný posudok na

publikáciu Daniela Berounského *The Tibetan Version of the Scripture on the Ten Kings and the Quest for Chinese Influence on the Tibetan Perception of the Afterlife* (Praha : Triton, 2012)

Bola som požiadaná vypracovať odborný posudok na monografiu Daniela Berounského (ďalej DB) *The Tibetan Version of the Scripture on the Ten Kings and the Quest for Chinese Influence on the Tibetan Perception of the Afterlife*, ako súčasť požiadaviek v rámci habilitačného konania na Univerzite Komenského, Filozofickej fakulte. V nasledujúcom texte zhodnotím jeho monografiu, ale, podotýkam, bez komparatívneho opisu malieb, ktorého autorom je môj kolega Luboš Bělka.

The Tibetan Version of the Scripture on the Ten Kings ponúka podrobnú analýzu jedného aspektu tibetského chápania smrti a posmrtného života a vnímania podsvetia, predovšetkým rôznych druhov pekla. Text je zameraný na deskriptívnu analýzu a presný preklad textu, o ktorého existencii v tibetských kultúrnych oblastiach sa doteraz nevedelo a ktorý upútal autorovu pozornosť úplnou náhodou. Text pozostávajúci zo 43 listov tvorí časť rukopisných zväzkov, ktoré sú v súčasnosti uložené v Národnej galérii v Prahe. Je to, aspoň doteraz, jediná podrobne preskúmaná tibetská verzia čínskeho textu s rovnakým názvom (viď S. F. Teiser *The Scripture on the Ten Kings and the Making of Purgatorz in Medieval Chinese Buddhism*, Honolulu, 1994) DB vo svojej štúdii predložil viac než podrobnú analýzu a filologicky kompetentný preklad textu *The Scripture on the Ten Kings*. V prvých troch kapitolách ponúka čitateľovi vyčerpávajúci úvod do tibetskej literatúry o smrti a posmrtnom živote, čím rozmotal spleť indických (hinduistických aj budhistických), čínskych a dokonca mongolských predstáv o tejto literatúre a myšlienkach v nej obsiahnutých. Jadrom jeho skúmania tibetského vnímania posmrtného života je autorova snaha hľadať „čínsky vplyv na tibetské vnímanie posmrtného života.“

Štúdia je rozdelená do štyroch kapitol, ktoré sú koncipované podľa rovnakého, dvojitého usporiadania: po podrobnom preskúmaní témy vybral autor určitý text z hodnoteného materiálu a predložil jeho preklad. Podľa môjho názoru toto usporiadanie do určitej miery symbolizuje autorove primárne zameranie, teda pokus riešiť priepastný rozdiel medzi rečou cirkevných elít a rečou obyčajných ľudí. K tejto dôležitej téme sa vrátim neskôr.

Po veľmi krátkom úvode, v ktorom DB definoval ciele svojej štúdie, nasleduje prvá kapitola. Obsahuje podrobný prehľad indických predstáv o pekle. Autor sa odvoláva na rozsiahle sekundárne literárne zdroje, ktoré mal k dispozícii a sleduje vývoj v chápaní pojmu pekla od obdobia Upanišads a Manavadharmaśāstra po rané budhistické písomnosti a neskoré diela Mahāyāna . Kapitulu uzatvára preklad ukážky zo známeho tibetského komentára o *Abhidharmakośa*, ktorý vytvoril v 13./14. storočí mChims 'jam pa'i dbyangs a ktorý nám poskytol zbežný pohľad na priestorové obrazy pekla.

V druhej kapitole sa autor zameral na známu postavu 'das log, ktorá bola predmetom rozsiahleho výskumu francúzskej vedkyne F. Pommaretovej. DB vychádza zo zistení jej výskumu, a keď to pokladá za potrebné, kriticky jej zistenia hodnotí. Vo svojej prezentácii súčasného stavu výskumu 'das log skúma možnosť príbuznosti medzi 'das log a čínskym žánrom príbehov *zhiguai*. Pokúša sa doložiť svoje tvrdenie tým, že vypracoval „takmer identickú naratívnu trajektóriu“ (s. 55) oboch literárnych žánrov. DB si však je veľmi dobre vedomý toho, že štruktúrna príbuznosť nie je dôkazom historického spojenia a vplyvu a, našťastie, nedal sa zlákať do pasce ahistorickej fenomenológie. Postava 'das log poskytla autorovi dostatok príležitostí spracovať komplexný vzťah medzi

normatívnymi predpismi a spoločenskou realitou. Pre DB sú príbehy *'das log* prejavom schopnosti štandardizovaných a normatívnych opisov pekla prispôbiť sa spoločenskej realite obyčajného života v Tibete. Kapitulu uzatvára preklad hagiografie *'das log Gling* sa chos skyid z doteraz nepreloženého moderného vydania.

V tretej kapitole autor intenzívne a detailne skúma najslávnejšiu zo všetkých budhistických pekelných ciest, Maudgalyāyanove cesty do rôznych pekiel počas hľadania matky. Maudgalyāyanove cesty už dôkladne skúmali rôzni autori. Táto kapitola obsahuje dobre napísaný a aktuálny prehľad dostupných štúdií zaoberajúcich sa Maudgalyāyanovými príbehmi. DB preukázal výborné znalosti príslušných primárnych a sekundárnych zdrojov. Kapitola obsahuje preklad textu *'Phags pa yongs su skyob pa'i gnod ces bya ba'i mdo* a príbehu Maudgalyāyanovej matky od bSod nams lha'i dbang po. Prvý spomenutý preklad začína zaujímavým spôsobom: „Tak som kedysi počul“ (s. 116) Obyčajne „kedysi“ patrí do nasledujúcej vety a úvodné riadky sú potom nasledovné: „Tak som počul. Kedysi dávno Bhagavān pôsobil...“ Keďže nemám prístup k tibetskému textu, nemôžem posúdiť, či sa tibetský text odchyľil od zaužívanej formuly alebo či je to iba drobná chyba v preklade. DB uzatvára túto kapitolu veľmi užitočným zoznamom prístupných tibetských rukopisov tohto záchranárskeho príbehu.

Napokon, v štvrtej kapitole, autor prezentoval podrobný opis, komparatívnu analýzu (s čínskym textom dostupným v Teiserovom preklade) a preklad pražského rukopisu *The Scripture on the Ten Kings*. Prvá podkapitola sa zaoberá vývojom čínskych textov a poskytla základ pre porovnanie s tibetským textom. V nasledujúcej podkapitole autor zoznamuje čitateľa s pražskou zbierkou textov, ktoré obsahujú *The Scripture on the Ten Kings*. Táto kapitola obsahuje aj užitočné informácie o histórii ázijskej histórie umenia vo východnej Európe, ktorá už v súčasnosti nie je veľmi známa. DB pokračuje veľmi podrobným opisom pražského rukopisu a jeho možného súvisu s čínskym originálom. Diskutuje tiež o možnom pôvode rukopisu a zvažuje možnosť, „že táto konkrétna kópia textu mohla vzniknúť v Mongolsku.“ (s. 156) Text obsahuje množstvo pravopisných chýb. Z tohto, ako aj z iných dôvodov DB dospel k záveru, že pisár textu nepochádzal z „vyšších vrstiev spoločnosti“. Nie som si istá, čo tým autor naznačuje: pochybuje DB, že pisateľom bol mních? Alebo mohol byť mníchom, ale nie veľmi vzdelaným?

DB venoval jednu podkapitolu úvahám o možnom súvise textu s tibetskou kultúrou. Keďže Pražský rukopis nie je starší než z 18. alebo 19. storočia, a keďže nie sú známe staršie tibetské verzie príbehu, „Sitz im Leben“ textu ostáva otvorený špekuláciám. DB vidí jednu možnú súvislosť tohto textu a tibetských spoločenských praktík v názore, že mŕtvi spoznávajú svoj konečný osud v *samsāre* po troch rokoch, ako je to uvedené v texte. Nakoľko tento pohľad je iba jedným z množstva pohľadov na smrť a posmrtný život v tibetskej kultúrnej sfére, názory vyjadrené v tejto podkapitole ponúkajú dostatok materiálu na zamyslenie, ale ostávajú nepotvrdené (skutočnosť, ktorej si je autor dobre vedomý).

Zvyšok štvrtej kapitoly tvorí dôkladný preklad rukopisu, vrátane komentárov poukazujúcich na rôzne pravopisné chyby (alebo kuriozity) a návodov ako ich čítať. Preverila som tento preklad na náhodne zvolených miestach a ostáva mi len obdivovať Berounského perfektnú znalosť tibetského jazyka. Na niektorých miestach, neprekvapivo (kedy sa prekladatelia nerozhádzali vo svojich interpretáciách?), nesúhlasím úplne s jeho prekladom. Napr. namiesto „let this teaching be pronounced from the face of the [Budha] himself [...] let it spread wide“ (fol. 12b), ja navrhujem „Let this teaching that was pronounced/proclaimed from himself, be spread widely“ alebo „Endowed with Comfort“ by som ja

radšej preložila konvenčne ako „endowed with bliss/happiness“. Význam niektorých častí ostal v preklade zastretý, napr. na str. 182: „producing virtue is very similar to particles of dust, and evil reminds the peak of a mountain.“ Po porovnaní prekladu s tibetským originálom by som dala prednosť prekladu nasledovným spôsobom: Those who act virtuously are similar to particles of dust, and the evil-doers are like/resemble the peak of a mountain.“ Uvedené drobnosti však neznižujú význam tohto prekladateľského počinu.

Ostávajúca časť tejto kapitoly obsahuje faksimile Pražského rukopisu, vrátane ilustrácií. V „záverečných poznámkach“ autor zhrnul svoje zistenia a opäť ponúkol rozumné argumenty pre svoje presvedčenie, že tento text vznikol „mimo komunít vzdelaných mníchov“. Svoje presvedčenie stavia na rozumných argumentoch, ale tu nemám odvahu ho nasledovať. Moje váhanie ja založené na dvoch úvahách. Po prvé, porovnanie s mongolskou situáciou: väčšina mongolských opisov pekla skutočne vznikla v kláštornom prostredí, ako vieme napríklad z (pravdepodobne vzácných) poznámok v textoch o autoroch a pisateľoch. Ilustrované texty sa väčšinou písali pre laickú verejnosť, ale samotná produkcia bola v rukách mníchov. Tí používali obrázky ako didaktické prostriedky, pomocou ktorých vštepovali budhistické predpisy a normy do mysli laickej komunity. Po druhé, množstvo pravopisných chýb: jednoznačne potvrdzujú chabú znalosť tibetskej klasickej ortografie, ale to nemusí nevyhnutne poukazovať na laické prostredie, keďže to v kláštorných skriptóriách bolo bežným javom. Otázkou, kto opisoval knihy a z akých dôvodov, sa zaoberá Kurtis. R. Schaffer vo svojom kľúčovom diele *The Culture of the Book in Tibet* (New York : Columbia University Press, 2009), jedinej monografii, ktorá mi v objemnej bibliografii DB chýbala.

Týmto sa dostávam k svojej poslednej poznámke: V celej štúdiu sa DB dotýka problémov „integrácie vedeckého učenia do bežného života“ (s. 45) bez toho, aby sa im venoval detailnejšie. Podľa môjho názoru príliš zdôrazňuje rozpor medzi intelektuálnou elitou a obyčajnými ľuďmi (všimnime si napr. jeho poznámku na s. 12, kde predpokladá priepastný rozdiel medzi tibetskou tantrickou tradíciou a ľudovým vnímaním posmrtného života), zatiaľ čo ja by som skôr zdôraznila prepojenie a vzájomný vplyv týchto dvoch vrstiev spoločnosti.

Zhrnutie: DB napísal dobre informovanú štúdiu o tibetskom chápaní posmrtného života, ktorá núti k zamysleniu. Zaoberá sa mnohými dôležitými problémami ako sú zložité kultúrne vplyvy prítomné v tibetskej literárnej produkcii a súhra medzi ľudovou kultúrou a kultúrou elity, teda problémami, ktoré stále čakajú na dôkladnejší výskum. Táto štúdia má veľmi málo nedostatkov: jedným z nich je, samozrejme, angličtina, ktorú mal autor nechať riadne upraviť pred vydaním knihy. Našla som tiež niekoľko chýb v prepisoch Sanskritu. Okrem týchto naozaj drobných nedostatkov, táto štúdia je veľmi hodnotným príspevkom k tibetským štúdiám, ale tiež k štúdiu náboženstiev všeobecne. Preto veľmi odporúčam, aby bol Dr. Danielovi Berounskému udelený titul „docent“.

Bern, 9. júna 2014

Prof. Dr. Karénina Kollmar-Paulenz